

Õõwahi uus aasta.

A u d i s.

Kirja pannud
Jaan Bergmann.

Tartus, 1878.

Trükkitud H. Laakmanni kulu ja kirjadega.

Dõwahi uus aasta.

U u d i s.

Kirja pannud

Jaan Bergmann.

Cartus, 1877.

Trükkitud G. Laakmanni kulu ja kirjadega.

© 1877

1877

Zensuri poolest lubatud. — Riias, 7. Veebruaril 1877.

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

S 19458 V
0

1877

Wana aasta wiimane õhtu oli käes. Jumala ilmake kaunis külma, tuul kohe, taewas segane. Pimedus kattis maa, olgu siis, et kuu kahwatanud pale aeg ajalt kurwalt maha waatas; aga see ei waldanud kawa: maru tuule fibutusel katsiwad paksud pilwed kuu ning tähed ja puistasiwad lund nagu kotist maa vääle. Põlud ja aasad, laaned ja luhad walge waiba all. Metsad ja mäed mühisemas: maru wingumine, hundi ulumine, böfulli huiskumine tegi neid taga hirmutawamaks. Alwid heitsiwad hingama, linnukesed läksiwad magama, külad suisusiwad une sülle. Üksikult paistis weel siin ja sääl walguis afnast: peremees istus laua ääres, raamat käes, luges wagal meelel, pidas õhtupalwet, pere kuulas kohtlase südamega; laulu ja palwega wana aastat lõpetades heitsiwad nemadgi hingama. Wilila maa rahwas waihuses ja rahus.

Hoopis teine asi oli pääninnas Lustilas. Siin oli kõik alles elul ja jalal. Ei hoolitud tuulest ega tormist, külmast ega lumest, ega teatud pimedusest. Sojad riided, kasufad, wammused sõdisiwad külma wastas; päikese ase

mel hiilgas hele walguš latertes, miš iga fahe-
 kümne sammu pääl põlemas; tuhandela ja sadan-
 dela šaraswad küünlad akentest. Uulitsatel
 kárinat ning mürinat nagu päewal. Tõllad,
 troškad, wanfred, saanid, kõiš šoitšiwad lábi sega-
 mine, nagu oleš suwi ning talwe üheforraga
 walitšemas. Tuapoišid ja tuatüdrufud, teenijad
 ja káškjalad, teendrid ja kannupoišid, kõiš sinna
 ja tänna joosmas, toomas ja wiimas, káškmas ja
 feelmas. Šsandad ja emandad, herrad ja
 proudad, noored ja wanad rõõmsalt jalal. Ühed
 ruttawad poodidesse, kus kolmewõrra walguš
 walguštamás, šeda ja teišt ošima. Kaupmeestel
 ning poepoištel tegemišt küll: teine tahab teišt,
 mine jõua šilmapilgul kõišide tahtmišt ning
 šoowi táita. Teišed tóttawad trahteritesse,
 joogikodadesse, šbõgimajadesse: šbõgil ning jo-
 gil šüdamé rahu ošima. Šálle teišed lušti-
 pidudele, tantšima, elušt hásti magu tundma,
 lušti ja rõõmu maitšema. Aga kõiš wana aas-
 tat „auuga“ minema šaatma, uut „iluga“
 wašta wõtma.

Üleüldine lušt ja rõõm, tuišt ja tuhin ei
 ulatanud ometi mitte iga katuse alla, mitmes
 magati rahulište, mitmes walwati weel, aga
 wagal wiišil, lugeses ja palwel, ehk muidu
 tõišil kõnetel. Šes alewi oššas, Karjatee-uulit-
 šal kõišis kambrates tuli kuštunud. Üks ainuke
 aken walguštatud. On weike puu-majake, laud-
 katus pääl, kuda rááštast wõib náha, šest et

lume lina sinna ei ulata. Korstnast keerleb ferge
 aur ülesse: juba wist löfe leele tehtud. Ustume
 sisse. Koda pisuke, aga puhas, hõlematt ukse
 all: hari saapatallad puhtaks. Koputa ukse
 pihta: kätastse lahkestes sisse astuda. Näeme:
 kaunike tuba, küll lihtlabane, aga puhas: seinad
 walgeks lubjatud, lagi ämbriku wõrgust haritud,
 põrand pestud, pingid küüritud: kõik forra-
 päraft ja kena. Seina pääl pisuke peeglike;
 peegli kõrwal mõni fuju: kuninga fuju pahemal,
 Kristuse fuju paremal pool külles kõige kena-
 mad, on ometi neil raam ümber, mis teistel
 wähematel puudub. Kõik näitab, et perenaene
 hoolikas ja forralik on.

Ses majakeses eiab öwawht Mihkel Tugew
 oma abikaasa Kaiega. On wana, kuuekümnne
 aastatauline mees, juuksed hallid, habe hall,
 palged kauniste fortsunud, aga siimadest paistab
 elu ja õht wälja, enam kui mõnel kahekümne-
 sel. Kai näib kümnefonna aastaid noorem
 olewat, on lahke näuga, armas ning auuwäärt
 emake; wirkus paistab kõigest ta olekust wälja.
 Uga enne kui tutwustame, waatame öwahi
 endise elu pääle: fortsud ta fulmul kuulutawad,
 et ta mõndagi tuult ning tormi on näinud.
 Ei saaks meie ka jutust mitte õieti aru, kui eel-
 käijad asjad teadmata jääsiwad.

Mihkel Tugew on Halbikära wallast pärit,
 mis Eustilalt kahe tunni teefonna osa kaugel
 on. Tema isa oli Riwistiku Rein, ameti poo-

lest luuategija. Isa tahtmise järele pidi kaa poeg võranda pühkijate sidujaks saama, aga Mihklil oli himu põldu harida. Isal polnud põldu, läks sellepärast Selenduse valda Hooluse talu peremeest teenima. Sel ajal asutadi sinna valda koolimaja, kutsuti kauniste osaw koolmeister. Mihkel tahtis kaa õpetusest osa saada, aga töö ei annud luba. Kuid pühapäeval polnud keeldu; siis läks koolmeisiri juure, palve järele näidati tähtede kujud ning nimed, asu ja kasu, kulu ja tulu. Nüüd tee jalge all, mõne aasta pärast osaw küll kenaste firjutamas ja mõistusega lugemas. Ujad muutuvad, asjad muutsivad. Vana luuategija Rein jäi haigeks, Mihkel rutas vaatama: oli küll veel elus, aga suri kahe päeva pärast. Nuttes mattis isa maha, leinates läks Hoolusele tagasi. Talvel tuli liisu võtmine: Mihkli isa oli surunud, ema ju aastat kaks enne mullas, muud kui võta nummert. Kas ta käsi võttes värises või ei, ei tea mina, aga number „üks“ oli näpu wabel, kui käe kausist tagasitõmmas. Terwe pois, ilus ja priske pääle kauba: võeti rõõmuga wasta soldaniks. Oli aastat kolm soldat, tõusis osawuse pärast kümnikuks. Siis pääsis sõja tuli lahti. Mihkel pidi kaa kaasa minema. Tema päälikule anti käsk, üht weikest waenlase kantsi ära võtta. Oli küll tubli mees, aga kuul kelm lennas pääajudesse, enne kui kantsi ligi sai. Tema käsknik Urgpüks jäi

suure fiwi taha ning kästis künniku surma suhu joosta. Mihkel rutas wehklewal nõugal ees, soldatid suure õhinaga taga järel, waenlastel hirm waraks, tubinal põgenema, kants künne suurtüliga künniku käes. Aga laeng oli wõitjal wassakusse põlwe lennanud, lastu ennast hoiates arsti ette kanda. Kui waenlased wiied waud kantsi kangel, tormab käsknik toredaste üles ja hüüab: „Lapsed, taplus tallitsetud, meie wõtsime kaa kantsi!“ Sai wahwuse eest suurema nime, sai päälikuks ja päälegi weel auuristi rinda. Aga künnik waene pidi rõõmus olema, kui tohtred jalga põlwest saadik maha ei lõiganud, waid waewaks wõtsiwad, tinatüki wälja püüda ning haawa nihästi kui wõimalik parandada. Paranes ka aegamööda, aga jalg jäi tüfikese teisest lühemaks, pidi lonkama, seppi toeks kätte wõtma: ei enam kõlwanud teenistusse, muud kui konderda foju.

Läks Halbikära walla walitsuselt abi nõudma. Neil hää meel: kästud fooli asutada, wõida foolmeister olla, aga leprigu poole palgaga, sest „ühejalgne“ ei tehti ju mitte „kabe“ jala eest palka nõuda. Räägiti Mihkliga, noh, ega ta wasta wõinud panna: leib oli ometi hooletu, oli ta nii must wõi walge, kui ta oli. Spetas siis hoolega lapsi, wahel ajal tegi lufitaid, punus korwisid, nikerdas mänguasju! teenis sel kombel omale raha kübara ja tubaka

osta. Lastat wiis läffiwad mööda. Siis käi-
 fiwad koolikatsujad, oliwad kõigega wäga rahul,
 poniwad walla täit palka maksma. Nüüd ei
 arwanud koolmeister enam üksinda läbi saawat.
 Waesuse saunamehe tütar, Kai Wile, oli ju
 ammu ta meele järele olnud, nüüd pistis pudeli
 reede õhtul tasku, läks kosja; laupäewal lugema,
 pühapäewal kuulutadi esimest korda maha.
 Peeti pisukesed pulmad ja noor paar elas wa-
 gusi lõbusad elu. Lasta pärast tekkis kätki
 kambri ja poiñke sees ajas õõseti enam pilli,
 kui koolmeister oleks soowinud. Kisaja nimeks
 pandi Rein. Teisi tillukesi ei tulnud enam
 järele. Rein kaswis üksikult ülesse. Hakas
 ju aegsaste tähta õppima, poolitama, lugema.
 Kirjutusel läks lugu natuke raskemalt: aad oli-
 wad kui hauko witsad. Aga Rein oleks siiski
 isa osaliseks saanud, kui mitte takisust ei oleks
 teele tulnud.

Kooliwanem Tõlparu Jaak Sabur tahtis
 ristipoega liisust päästa: mis muud kui olgu
 koolmeister. Wanale koolmeistrile oli warsi
 süü walmis: olla liig wali ja armutu, peksta
 lapsukesed poolsurnuks. Kaebdus polnud
 küll mitte tõsi, olgu siis, et auusa kooliwanema
 lellapoeg Kaarel Konk näpuameti pärast korda
 kahte kase rooska katsuda sai, aga kes sest hoo-
 lis! Wiistõiskümmend aastat oli Mihkel hool-
 salt ja osawalt walla lapsi õpetanud, nüüd lükas
 wald tema wälja. Uus koolmeister Mats Mater

oleks ehk küll talle karjas kaunike mees olnud, aga õpetuse amet oli temale niisamasugune, kui aedniku amet mõlitajale. Tähtede waral wõis ta küll wõi kas lauluraamatu aastas läbi lugeda, aga aru ta sest suuremat ei saanud; kirja tähte tegi nüüd kaa ikka, aga oliwad küll warese warwa wäärilised. Pääle selle oli ta äfiline ja turtsakas kui Türklase püss: arwas ikka kämlega ning joonlauaga õpetatawat. Pois pidada ju hästi pekka saama, welda tark Sirak, mis tale muud tarwis olla. Oli küll wõeriti ast, aga mis fooliwanem sellest hoolis: sai ju ometi tema ristipojake soldati hirmust lahti! Nüüd oli Mihkil häda suur: isi pool santi, naene ja laps toita, poeg alles üheksa aastane, ei jõua weel isi enese eest muretseda, aga kohta ega paika kuskil.

Longas päälinna Lustilasse, kaewas ühe päälikule, kuidas kimbus olla; tema tõutas abi, käskis kõige oma rikkuse ning waesusega linna tulla. Suhtus sell korral öwawtides üks ära surema. Päälik andis uue walitejatele nõuu, Mihkelt wahiks wõtta: olla küll jalg natuke wigane, aga külap diendada ameti kaa ära, wõida ju oma krepiga kiiremalt käia, kui mitu kepitut; päälegi olla ta truu ja ustaw omas ametis, kuda oma tuapoisilt kuulnud, kes tema juures foolis käinud; ja julge olla ta ning tugew jõuu poolest: nõnda olla lahtilastud päälik Argpüks temale üks furd trahteris rääkinud.

Poeg kaswada kaa ülesse, teda wõida ka abiliseks tarwitada. Oli küll sõnelemist ning waidlemist, aga endine soldat ja pärastine koolmeister sai wõwahiks. Glas wagawusi ja rahuliste majakeses, kellest esite rääkisime, wahtis öösel oma linna osa, puhas päewal pool aega, poole niferdas puu tööd palgale lisanduseks, et külma talwe ajal tuba korra pärast saaks kõetud ja et pühapäiwiti wõiks poolteist naela liha leemele wäeks muretseda ja wahest wilul öödel ajawiiteks piipu tõmmata.

Ülemal kuulsime, et poega tütadi isale abiks anda: see sündis kaa, aga mitte enne, kui Mihkel oli oma aastat wiisteiskümmend teenistuses olnud. Täädupärast ei wõinud Rein seni kodus isa kasuka pääl wedeleda, pidi ometi ametit õppima ja isi enese eest muretsema. Sedra ta kaa oli teinud. Kaheteiskümne aastajast oli ta aednikuks õppima läinud, aru kätte saanud, selle ja teise juures tööl ning osawust edendamas käinud. Wäeteenistusest jäi ta wabaks, sest ta oli ainus poeg. Wõwahi ametisse saades jäi oma endise teenistusse: kurjal ilmal käis isa asemel wahtimas, hää ilmal käis isa isi. Ei ta oleks ka paljaks pannud, kui igal öösel oleks pidanud walwama.

Üleüldse oli Rein tubli pois. Keha poollest nägus. Pitka kaswuga, sirge kehaga, priiske näuga. Mustad juuksed katsiwad tema pää, oliwad kui kena pärg tema otsa ümber. Kaks

elawat silma andsiwad tunnistust, et mehel õh
ja elu sees on. Paraja lõua ümber oleks kaa
fena habe aset wõtnud, kui mitte teraw nuga
igal nädalil hädalat ei oleks maha niitnud.
Mofa pääle kaswatas kauni auuhabeme. Tugew
nagu ta nimi oli ka terwe kui Absalom; ei olnud
jala tallast pää laeni temal wiga. Loomult
oli ta kauni annetega ehitatud: tugew ning
usin, tüdimata ja läbemata, wali ning pehme,
kannatlik ja hädaline, hoolas ja armas, lõbus
ning lahke, tõsine ja naljakas, julge ning arg,
alandlit ja wiisipäraline. Hääle oli ta alati esi-
mene, furjast hoidis ennast ikka hoolega eemale.
Wanemaid auustas ta, kuda õige ja fohus,
wäga hellaste, kuulis nende sõna lapsena, püüdis
nende põlwe fergitada mehena. Mees mõnus,
amet hää, fohta puudub kaasat waja.

Kui Rein alles Öppuse uulitsal alakoolis
käis, kus koolmeister Pehmeel poeg ning tütar-
lapsi õpetas, sai ta fena lapsega tuttawaks, kes
säälsamas koolis käis; fatisis kui wallatumad
tahtsiwad teda nokata ehk tale haiget teha.
Uga suuremat sõbrust ei figinenud. Kooli aeg
lõppis. Kuulsa lauliku sõnad läfsiwad jälle
täide, kes ütleb:

„Aeg lendab noole fiirusel

Pois neiult uhkelt lahku wõtab,

Ta ruttab ülbelt elusse,

Kepp käes ta läbi ilma tõttab,

Ta jõuab foju wõeralte.“

Rein läks aedniku Osawa juure, õppis ameti selgeks, tegi pärast aedniku Edeneja, wiimaks aedniku Rõuka juures tööd. Säälap ta kaa kõwahi ameti ajal töös oli. Endised asjad, endine fooli elu, kõik wajus unustuse hõlma. Sääl saatis teda aednik krahwi proua Ghilale lillekimpu wiima. Piima uulitsa nuka pääl äkiste kena kaju silma ees, kena kaju, kellest üksi laulikul luba laulda:

„Ja kenalt noores tugewuses

Kui inglifuju taewaste,

Hää kombe, ilu ehituses

Ta ees säääl seisab neitsike.“

Ta Ime laskis noole oma ammut lendu: tema tungis tuleja südamesse — sügawasse. Ei abi, ei pääset. Weel seisis wersta samba kombel tema, kimp käes, weel wahtiswad silmad sinna poole, kus kaju, weel kahas weri soontes, tuffsus süda; säääl ärkas nagu unest, kadunud kaju, tühi uulits, tutwad majad, muud midagi. Wiis pool uimaselt lillekimbu Ghila kätte, läks kodu tagasi, tegi tööd: kaewis mulda, puhastas põõsaid, kastis lilli, ei tunnud tulu tööst, ei lehkanud lill, ei maitsenud õhtul söök ega jook. Südames imeigatsus, soowimine, tundmine, nagu laulik ehitatud sõnadel ütleb:

„Siis igatsus, mis rääkimata,

Suurt tuska noorel mehel teeb,

Ta filmad 'pole pisarata,

Ta wende seltstist põgeneb.

Ta järel punastades tõttab,
 On õnnis, kui neid teretaks,
 Mis taunist nurmelt leiab, võtab,
 Et ehfeks armastusel' saaks."

Reinu südames on armastus ärkanud, sügavasse juurdunud; lühikesel ajal on säde leegiks läinud, mis tugewamad taunistused teelt võerutab, kõwemad kiivid eest ära sulatab, sest "armastuse lõõsk on tuline lõõsk." Temal on warsti teada, kes tulisema tule sütitanud, aga kust julgust, kust kõlblitku kohta, kust sündsat aega armu awalduseks võita.

Kena kuju, ilus ingel, lõbus laps: tema ei olnud keegi muu, kui kangru Andrese tütar, kellega ju foolis Rein tuttav olnud. Tema nimi oli Lilla, aga juba lapsest saadik nimetati teda "Lilleks"; tema sugunimi oli Lõbus, nii et tal wäga aruldane ja ilus nimi oli: Lill Lõbus. Ja ta kandis seda nime õigusega: aastat kakskümmend wana, keha sirge kui laane määnd, olad kui õie alustoed, käed walged ning pehmed kui wärskke sai, kauni kaela otsas päänagu õis lille otsas; juuksed kui kollarnugekas siid, kõrge ots, sinised filmad, jumekad palged, punased uuled; nägu armas ja ilus, kena ja kaunis, lõbus ja lahke. Ruda wäljaspidi, nõnda ka seestpidi: hoolas ja usin, wirt ja wile, lõbus ja lahke, kannatlik ja käbe, truu ja waga. Lusti ja rõõmu ei pelga: aga kõiges süüta kui tuife.

Pärast Reinu lahkumist käis ta weel mõne aja foolis, aga õppis ühel hoobil kodust tööd ning tallitust, õppis kuduma, õmblema, kena näputööd tegema. Käis pärast weel näputöö foolis, kuni kannil osaw küll oli. Nasta eest jäi isa haigeks: kuda terwise ajal armastusel tema külles kõlkus, nõnda walwas Lill nüüd tema woodi juures, püüdis haige olekut fergitada, palawikku jahutada. Uga kõik mure ei maksnud midagi: surm astus pikal sammul lähemale. Ühel hommikul koidu ajal ütles mineku käes olewat, õnnistas tütart, õnnistas ema, uinus päiwa tõusul ärkamata unesse. Leinates käis Lill oma isa firstu kannul, nuttes wisas mulda haua sisse, istutas ikkudes lillepõõsa kalmule, filmawet walades fõndis kalmustikust koju. Wara ei olnud isalt järele jäänud: kõige töö, usinuse, Wirkuse waral ei saanud rohkem, kui ifsa peust suhu; oliwad sellega rahul. Uga nüüd oli käekäik kibe küll: peremees nõudis hüüri, abi küsis kütet, kui talwe tuli, kõht soowis süüa. Kõige eest muretses tütre usinus ja osawus. Nasta läks mööda, ei tunnud puudust ega näinud nälga.

Pole imeks panna, kui Reinu süda niisugust nähes fõdisema hakkas, ega enne rahule jäänud, kui omane omaks sai. Küll sai teda kirikus näha: kirik on Sumala sõna kuulutusel; küll nägi teda kiriku teel uulitsal: uulits tehtud kõigile, teeks tallajale. Ühel pühäl, oli kolm

päewa enne Jaani, kuulis riivalt, et Lill Puhtuse külasse sugulastele käima läheks, mis wiis wersta Lustilalalt kaugel, ja wasta õhtut tagasi tuleks. Seda käiku tahtis Rein oma suuremaks õnneks ehk raskemaks õnnetuseks pöörda.

Kolm wersta Lustilalt on tee ääres kena noor kaasik. Talutajatele on jalgteed tehtud, istujatele istmed. Kõwersõrmlaste keeluks on metsa ees ja taga otsas ning kesspaigas soldan püüß selgas oma onni ees. Puude wilus kena käia, lille lõhna lehata, wärsket õhku õhata. Mürin ja kärin kaugel ära, ei jutul ega kõnel segadust. Üksi keerlewa oja kohin kuulda. Sinna sõudis Rein oma sammude, waadas looduse lahedust, ilma ilu: tema Lille eel kustus kõik kenadus, teda üksinda tahtis noppida. Wõttis kätte, kõndis tüki teed edasi, jäi tee käänu taha aia ääre rohkel wiljal kaetud põldu vaatama. Kuna mõttes seisis, nägi Lille Lustila poole minemat. Ruttu wõttis südame rindu astus minema, tõttas järele. Tegigi ennast wanaks tuttawaks, nimetas teda kooliõeks, imestas kena kasu üle, küsis isa ema käekäigu järele, kahjatses isa surma; kuulas pärastise käekäegu, kuulas külakäigu järele. Seni jõudsiwad kaasiku ligi, Rein palus pingile puhkama, jutt kestis edasi, üks sõna tõi ühe, teine tõi teise. Kuni wiimaks armastus awalikuks sai. Muidugi oli punastus esimene wastus, muidugi

oli rääkimist ja häälitust, mahedaid ja magusaid sõnu, tõendust ning tõutusi tarwis, enne kui tasafelt „jah“ kuulda oli. Nüüd oli taewas jälle lahke, ilm ilus, õie lehk armas, nüüd oli süda rõõmus, nagu lahke, meel hää: nüüd oli õnn Reinule omaks saanud, õnne aeg kätte jõudnud, kellest laulit nõnda laulab:

„Dh kallis lootus, hella ootus!
 Dh kuldne aeg, noor armastus!
 Siis taewast lahtiselt näeb lootus,
 Näeb õnne rinna sügawus;
 Dh jääks aeg haljendama järgest',
 Mil räägitakse pruudi pärgest!“

Õnneliku paari uuled õiskasiwad õnne, süda kees armu wees, lõbus laul helkis looduse kiituseks:

„Dh kui ilus
 Wõsa wilus
 Pengil praegu istuda!
 Hülgab päike,
 Tema läige
 Täidab terve ilmamaa.

„Dh mis lahe,
 Lõbus, mahe,
 Armas loodus otsata!
 Lehk'wad lehed
 Nasul ehet,
 Sümmel õitseb murumaa.

Taewa sina
 Pilwe wina
 Hoiab eemal õhu wäel;
 Kaasik kahab,
 Nawiif ahab,
 Lustil lõõrib Idu hää!

Dja keerleb,
 Wesi weerleb;
 Märjas woodis murula
 Mängib kala
 Lustil ala:
 Sitsku õnne õilmemaa!"

Kodus oli mõlemil tülike tunnistada, aga polnud wanemate poolt palju wasta rääkimist, olgu siis, et waesust meele tuletasiwad, mis kaa armastajad isi ei olnud ära unustanud. Aga nii palju sai selgeks tehtud, et enne kihlusest juttugi ei wõi olla, kui Reinul oma koht ja pääwari on. Sellega oliwad mõlemad rahul, sest see oli nende eneste nõu olnud; ja nad elasiwad rahuliste ja rõõmsaste endisel wiisil edasi, õndsad, kui kofko saiwad, ühte teist nägiwad, sõna kaks rääkisiwad. Muidu tööl weel wirgumad ja agaramad kui enne, sest rõõm teeb ihu ja waimu kergemaks ning annab tulu igale asjale.

Niisugusel järjel seisiwad loid, kui meie jutustus alustas, kus meie wana aasta õhtul õõwahi tuppä astusime. Paneme nüüd tähele,

mis sääl räägitakse ja tehakse. „Jah, see aastake on jälle mööda!“ ütles Mihkel oma abi-kaasale. „Ei tea, kes tuleval aastal sel ajal weel elab!“ „Jah, taewa Taat seda teab,“ kostis Kai, „aga küll tema muret peab ja hoolt kannab; miks meie asjata muretseme?“ „Ega minagi enese eest ei muretse,“ kostis Mihkel, „aga sa tead ju: Reinu elu on üsna kirju; kohta ega paika tal onesel ei ole, peab alapoisina päewal orjama, öösel käib sagedaste minu eest wahtimas ja mis ta selle eest suurt saab? Ja sellegi annab ta mulle ja sulle; nagu wiimati ostis mulle soja kasuka, et öösel ei külmetaks. Ja ometi oleks temale enesele raha nii wäga tarwis, et oma pesakest wõiks asutada.“ „Jah, eks ta ole,“ wastas ema, „Kangru Lill peab kaa wõtama ning wananema: juba pool aastat pruuti peigmeest, ei wõi kihluse pääle mõteldagi. Ja ta on ometi nii kena ja armas laps. Aga mis teha! Annaks Jumal oma õnnistust, et ta warsti kätte saaks, mis südamest igatseb.“ „Jumal kõrgest wõiks küll õnnistada,“ ütles ööwaht, „kui see tema tarkuse järele kasulik on: täna oli wõidu laenupaberite loofimise päew, ega tea, kuda Reinu õnn kaalus.“

„Pole wõitnud, muud midagi,“ kostis Rein wahete, kes tuppä astudes wiimasid sõnu kuulis, „pole ka wiga ühtigi. Aga mis ma pidin ütleva: täna ööse tuiskab ja tormab, külmal käre ja fange, tahan sinu asemel, isa,

wahi pääle minna. Sel kombel wõid sa wana aasta wäsimust une woodis unustada." "Jah, hää laps," kostis isa, "minu wana liifmeteale on küll õõrahu hoopis armsam, kui külmetades ümberhulkumine, aga kui sinu terwis selle läbi ei saa rifutud!" "Oh, seda 'pole karta," kostis Rein, "ma wõin enamaste igal õõl walwata, päewal jõuan töõd teha kaa; päälegi fergitan ma selle läbi sinu wanu päiwi ja see teeb kõik rasket fergeks. Aga mis ma pidin küsima: ema kas sul kaa pühade rooga majas on? Mina tuleksin homme külaliseksi ja kõht teab küll, et pühad on." "On kaa," kostis ema, "naela kaks liha, muldõunu, tangu; wõin wiisipärast leent keeta; pudelit kolm õlut kaa keelekasteks. Tule aga, mu Reinufene, külap lepid sellegagi." "Küll ifka," wastas poeg, "ega ma maias kaks ei ole, sa tead ju ifigi, ma mõtlesin aga, et sul toidu puudus oleks ja armasin sellepärast hääks oma tagawara teile uue aasta kingituseks tuua. Wõtke aga: ma annan seda hääle meelel." ütles ning pani kahesümne rubla osa raha laua pääle. Wana õõwahi ja tema abi kaasa nägu läks hoopis siledamaks, meel rõõmsamaks, aga kaa ühtlasi haledaks: rõõmsaks, et ootamata abi tuli, kus näpud põhja puutuswad, haledaks, et seda pidi wasta wõtma, mis poeg omale suure waewaga korjanud. "Issand tasugu sulle, mu poeg!" ütles isa. "Sumal õnnistagu sind, mu lapsuke!" ütles ema.

„Laewane Issa andku, et su ettewõtted lorda lähewad, et su soowed täidetud saawad, andku, et sa tulewal aastal sel ajal õnnelikus abi elus elad!“

Rõnda rääkiswad ja kõnelesiwad ööwaht ja tema omaksed. Issa wõttis siis laudilt wana auuwäärt piibli oma nahaga kaetud paksude puu- laudadega ja suurte wasshaakidega, oma piibli, mis igapäew näis tarwitatud olewat, luges mõne armsa tüki ette, rääkis pääst mõne sõna juure ning manitses igas hädas, igas rõõmus, igal ajal ning kõigis paikis kõige asjade Suha- taja ning Kordasaatja poole pöördä ning temalt abi ning nõuu otsida, manitses teda ifka mee- les pidada ja mitte õiguse jälgedelt, õigelt tee- rajalt lahkuda, siis ei jääda kaa taewa õnnistus mitte tulemata. Pani siis raamatu kinni ja mõni filmapilk westeti tõsiselt juttu. Sää- fuuldi kella linna tornis kolmweerand kümme lööwat. Neg oli käes ööwahil ametisse minna. Rein wõttis kaa isa wana wahiwammuse ümber ja pidi minema hakkama, aga enne pööras weel ema poole ja ütles: „Pidin unustama: hommiku sain uulitsal Lilega kofko, minna täna oma endiste kooliõdede juure, jääda sinna kella kaheteiskümmeni, siis pidada mina teda Saani kiriku ukse ees ootama ning koju saatma.“ Soowis wanematele hääd ööd, wõttis sarwe ja wahikepi ning astus õue.

Uewi uulitsjad oliwad inimestest kaunis tühjad, taga suurem fihin ja kahin pesalinnas, kuhu muist Reinu wahijauskonda ulatas. Oma säätud paika saades wöttis sarwe ning hafas puhuma, sest kell ldi linna tornis kümme. Puhus ning laulis, kuda säält linna öowahtidel wiisiks oli, salmi kaks, mis ta kas isi, nõnda ütelda, pääst wöttis ehk endistelt öowahtidelt oli õppinud, aga sõnad oliwad nii:

„Kell kümme kostnud torni sees.

„Kell kümme!“ Fordab wahimees.

Kes ägab weel nii hilja tööl?

Tee aset, inimene, ööl!

Nüüd warsti uuest' aasta läind:

Silm mõnda hääd sel aastal näind,

Kui süda muret maitsnud kaa,

Jäänd lootus ifka elama.

Kui aasta lennul ära läeb,

Silm kiirel käigul kalmu näeb,

Kui päewad pilgul läinud nüüd:

Nii kauwad kōik maailma hüüd.“

Kaupmehe Kallikauba majast möödaminnes tuletasiwad helewalged afnad Reinule meele, et kaa tema Lill säält oli, kuda päewal kuulutanud, aga 'polnud wõimalik warjust tema kaju tunda. Mõttes läks öowaht edasi minema. Arwas järele, kui palju aega läheks, enne kui nii palju tagawara saaks, et oma kae pääle wõiks aednikuks hafata, arwas kuud ning päewad kofko,

mil kosja teeldu ei oleks, mõtles, ehk omane furwastaks, et nii kaua ootaks; aga ime ootus asus tema südamesse, nagu 'polekski enam lootuse täide kaugel. Tema süda kibas armastusest, ootusest, lootusest, tema suu hakas tasase häälega laulma, ilma et tähele pani, kus külge teda jalad kandiswad. Tema laulu sõnad oliswad järgmised:

„Miks sa leinad Lillkene,
Walad walus pisaraid?
Kas sa, kaunis kallikene,
Kuskilt kurwa sõna said?

Ära leina, Lillkene,
Wala walus pisaraid!
Kuiwata, oh kaunikene,
Kuiwaks filmad sedamaid!

Warsti wihma waling läinud,
Labad, tilgad kuiwanud,
Warsti piltwed pakku läinud,
Laewas päiksest täidetud.

Ära nuta, õnne päewad,
'Pole kuigi kaugel eel,
Dmaks rohke rõõmu päewad
Saawad warsti sulle weel.“

Laulu sõnad lõpsiswad, mõtted ei lõpnud. Waewalt tuletas tuuletuhin, maru wingumine, käreدام külme meele, et linnast wälja lagedale oli jõudnud. Ruttu pööras ümber, tõtas tagasi

minema, aretit digel ajal tallitama. Kell
hahas helisema, löi üksteiskümmend. Nuttu
asrwe ajama: hambad lõgisesas, ei taha
häält wälja tulla, ei laulu sõnakesti kuulda.

Põia uulitsalt Erne uulitsale minnes tuli
temale kema fogu wasta: pikk inimene, pikk
helepunane wammus seljas, must walenägu wõi
kate filma ees, kõrge kaabu pääs, kaabul kuku-
linnu suled kõikumasa. Astus õhinal õwahi
wastu. Püüdis teelt kõrwale käända: ei lähe
forda, fogu keelmas. Ütles heledal selgel häälel:
„Shoo! mees, mis sa teed? Kuhu sa lähed?
Di, sa oled mu meelepärast. Kuhu sa lähed?
Ütle!“ Rein kostis, wasta tahtmist küll, aga
lootuses takistajast pääseda: „Lähem Erne uulit-
sale: tarwis kella lööki kuulutada.“ „Wõi imet!“
kostis fogu. „Seda tahan mina kaa kuulda.
Tulen kaasa. Riisugust asja ei ole ju mitte
igapäew kuulda. Roh, halp mehike: mis sa
ootad? Tule, tule, kuuluta oma osawust! Puhu
nagu mõni mängumees. Kas sa mõistad kaa
mõnda naljakat lugu?“ Rein sai warsti aru,
et ta mõni noor suurtsugu inimene oli, kes
natuke liialt rõõmuwet uulte üle kalkanud, kos-
tis lühidalt: „Klaasi wiina juures, kulla herra,
ning soojas tuas on wist lõbusam laulda ning
lustilik olla, kui siin külma tuule käes lausa
taewa all.“ Sammus edasi Erne uulitsale,
puhus, laulis. Wõeras käis kannul, kiitis:
„Pole suurt asja! Mina wõin seda kaa teha,

halp mehike. Anna oma, sarw siia: ma puhun, et pörandad pörawad katused kōmawad. Puhun, et su imestusel otsa ega lõppu ei ole." Nurus seni kui Hau uulitsal sarwe suu ette sai. Saks kauniste lorda. Teisel, kolmandamal uulitsal nõndasamuti. Wõeras ööwahi riidid pääle ajama: "Kulla mehike! Mul kange himu tundi kaks ööwahiks olla. Kui sel korral ei wõi, 'pole elu ajal enam wõimalik. Anna oma wammus mulle ja pane oma kübar mu pähä; mina annan sinule oma riided. Mine trahteri, pane pää õllekannul purju, tule tagasi, wahetame ülifonnad uueste. Säh, wõta saia- raha. Eks sa taha, mehike?" Ööwahil 'polnud seks sugugi lusti. Aga kes järele jätis: Kimbatuse uulitsal tehti kaup ära, seletadi käigi kaugused ja piired, määrati aja pilgud. Reinul oli külm, soe tuba, hää jänu õlut, haljad hõbekopikad: kes sääl wõis wasta panna? Wõi sääl kurja kõbu juures oli? Siidiwammuse kandja sai farmikarwase kuue selga, kaabu asemele karwase kübara pähä, näufatte asemele kēpi ning sarwe kätte. Ööwaht pani peenikesed riided enese ümber: naha järele küll; kätte näu ette: ei ühelegi enam tutaw. Mõlemad oliwad walmis ehtes, katsusiwad käia. "Küll on fena amet!" hüüdis waleööwaht õisates. "Annaksin sulle just suud, kui su nägu natuke puhtam oleks. Aga 'pole wiga. Säh, siin on raha. Kella kaheteisikümne aeg oled sa

Jaani kiriku ukse ees. Bahetame uueste riided, Annan veel raha." Dige ööwaht kartis, et asemil wõiks asja nii kaugele ajada, et isi ameti kautaks ning manitses sellepärast: „Loodan ometi, et teie mu auusat ametit koerus-tükkidele ei tarwita! Sel kombel teeksite mulle torni aseme, häwitaksite mu auu ning ameti!“ „Mis sinul mõttes on, halp mehike?“ andis asemil toredalt wastuseks. „Kas sa arwad, et mina oma ameti eest ei oska hoolt pidada? Olen ometi ristitud inimene nagu sinagi. Kasi nüüd minema, ehk ma saadan oma kapi sulle mööda jalgu. Digel ajal oled tagasi. Hääd teed.“ Nõnda tõreledes tormas wale-ööwaht minema, dige waadaku taga järele, mingi trahteri sooja tupp, jahutawat juua otsima, külmetanud keha karastama.

Enne kui ööwahti läheme trahterisse saatma, waatame, mis linnu suled ta enesele ümber pani. Kuulsime ju, et piff punane siidiwammus selga, sulgedega kaabu pähä, walenägu filma ette pandi. Nõnda ehitasiwad endid suurtsugu inimesed Lustilal, kui lustipidudele läksiwad. Wõerad riided, wõeras nägu, wõeras nimi: sedawiisi arwati kõige parem olewat tantsida, mängida, juua. Walenäu wõi fatte pärast nimetatakse niisugust pidulist fattefandjaks. Kui pidusaalis teine teisele wasta tulewad, ei tohi nemad oma õiget nime nimetada, ei kaa, kui tuttawad on: nime ütlemata puhugu

peenikeste juttu, tantfigu, mängigu, naljatagu, nimi olgu riiete ning näu järele. Kui just hädaste tarwis nime teada, mingu kõrwale, kuulutagu salaja.

Kuninga lossi akentest säras walguš sadan-
dela: näis siingi lustipidu peetawat. Rein ei
waadanud ega jäänud wahtima: läks rahuliste
mõttes oma teed edasi. Korraga koputas kätte-
kandja tasakeste tema õla pihta. Rein jäi
seisma, küsis: „Mis käsku kuulda?“ „Armu-
line herra!“ kostis kättekandja, „teie olete
mõttes uksest mööda läinud. Ehk kuninglik
kõrgus tahab —“ „Mis? Kuda? Kuninglik
kõrgus?“ naeratas Rein: „Mina 'pole kellegi
kõrgus. Kes teid niisugust nalja sunnib
tegema?“ Kättekandja kummardas auupaklikult,
sihtis sirewil silmil Reiniu kübara ning sulgede
pääle ning ütles: „Palun andeks, kui kätte-
kandja kohuse wasta eksin. Aga teid ma tun-
nen, olge riides, kuda tahate. Kas ehk lusti
tantside?“ „Kuda mina wõin tantside?“ kos-
tis Rein. „Räete ometi, et mul saapad jalas
on.“ „Aga eks mängida?“ küsis auupaklik
edasi. „Weel wähem: mul ei ole kopikat kaa-
sas,“ wastas õwwaht. „Heldefene, kas jest
lugu? Sähke mu kuffur, tehke temaga, minu
enesega, mis teie meelest hää ning õige on,“
hüüdis kättekandja, pakkus Reinule suure kufru
fuld raha. Aga tema kaitšis kabe käega wasta
ning küsis: „Kes ma siis õieti olen, kui teil

teada on?" „Kuninglik Rõrgus auujärjepärija Rõõmulane," fofistās fattedandja falaja ning kummardas auu andes.

Selsamal filmapilgul puhus waleöõwaht kõigest hingest sarwe. Rein sai asjast aru: auujärjepärija Rõõmulane, terwes linnas tut-taw, käre hakkaja, kãritu rihwatu, lõbus lahke mees oli tunniks ajaks öõwahi ametisse hakanud. Mõtles: „Kui tema oskab öõwaht olla, efs mina siis oska kaa auujärjepärija olla? Lãheb, kudas ta lãheb." Tõmmas kãeg; kuue- hõlmad koomale, wõttis kufru wasta, kufutas kalitsesse, küüsis: „Kuda nimi, fattedandja? Hommen annan raha tagasi." „Olen kammer- herra Seenik." „Ufi korras. Kãige eel! Ustun jãrele."

Tee lãks tuhat nelja trepist ülesse. Ilmatu suures saalis tuhandela tulewalgust, hiilgawad ning sãrawad seinad, peeglid põrandalt laeni, hõbelũhtred kullal ehitatud. Snimesi kirju kari; kõik fattedandjad, kõik omas imelikus ning wõe- ralikus ehtes: Tõrklased ning Tatarlased, paga- nad ja pagana papid mungad ning nunnad, kaupmehed ja poepoisid, laewamehed ning wãe- ülemad, rüütliid ja odahoidjad, juudid ning jahilised, talupojad ja palgitahujad; üksi korstna- kasijad ja saapasããrijad, lihunikud ja leiwa- tegijad, hana ning kraawikaewajad puudusiwad. Kõik lustil lendamas, tantsimas, mãngimas, rõõmul olemas.

Rein oleks pärani suuga wahtinud, kui ta mitte 'poleks auujärjepärijana olnud. „Kas käsite mängulauda valmistada?“ küsis Seeni, kel pagana papi riided seljas, kuda walgusel näha. „Ules ihu külmetanud, jää sulamata,“ kostis Rein. „Uga sooja segu, joodawat wiina, küsis papp ning wiis tema kõrwalisse kambri, kus keelepäraline kaste fuldflaafides joojat ootamas. Karastas mõne klaasiga kohmetanud keha. Uus elu, käre waim koha joontes. Astus saali tagasi. Küsis papilt, miks ta ei tantsi? Papp ohas, nõkutas õlasid, kuulutas mõrsja taganemist: krahwi tütar Silme olla ta mõrsja olnud, keelnud mõisniku tütre Iluliku tutwust; kuninga proua läinud hiljuti Lustimetsa jahile, käsknud teda Iluliku saatjaks olla: Silme kuulnud, taganenud temast, kolm kirja saatnud lugemata tagasi. Kuningapoeg oleks hää, aitaks; wõida teda hõlpsaste tunda: olla nunna riides saali teises serwas. Wiinawõim oli Reinu julgust kaswatanud, tõutas aidata, läks istus Silme kõrwa, nägi: ilus inimene küll, aga oma Bill tuhatkorda ilusam, kenam, kaunim. Püüdis juttu teha, nõudis, miks nunna riided seljas; mõista isigi: olla papi wasta pattu teinud, pidada kahetsema. Wabandas Lustimetsa jahilugu, rääkis nii mahedaste ja lahedaste, et Silme ei pööranudgi enam papile selga, kui aral sammul ligi astus. Rein tõtas kõrwalisest kambrist

saali tagasi, sest kõneledes oli ta hulgast eemale läinud.

Korraga tafiistas teda keegi õlast, waadas: Türklane kutsus teda saali sisse. Nõuab sääl, kus Diehoidja olla: olla tema naene, aga tema, kuningapoeg, oleks hääl, jäta ta rahule. Rein tegi ennast asjast üsna wõeraks, aga Türklane tõendas, et olla abikaasa taganemise teele ukutanud; wõi kas ei tahta teda tunda: olla ülemkindral Haljas mõel. Malekuningapoeg wabandas küll, et midagi ei teada, päälegi õelda tõe sõnaga, et ülemkindrali abikaasa tulewikus temast wõida üsna rahul olla; aga wihane ülem lubas üksi siis leppida, kui ta abikaasa wõerale maale sugulaste juure mõneks ajaks lähaks. Reinu süda lõi kohkuma: kuidas niisuguses kimbatuses abi leida? Suba mustas riides naesterahwas, lilleimp käes, kõrwal, küsib kas temal maha jäätud lese üle mitte haledat meelt ei ole? Klusatel leskedel olla trööstijaid enam kui tarwis, kostis Rein ning püüdis purjusid peri tuult pöörda. Wabandas ennast süüdide wasta. Rääkis truusest, ülemkindrali õiglasest meehest ja kohlasest südamest. Soowis lahkimise läbi endist eeskust häälks teha. Diehoidjal ei tulnud sõna suust. Rein rääkis edasi: - Kui teie mulle wähe auu annate, minge wõerale maale oma sugulaste juure. Ei lähe forda, et ühtteist tihti näeme. Klus kaasa on kaunis, kaunim on truu wiisipäraline kaasa.

„Kas teil tõe jutt?“ küsis leff. „Kas olete mind iial armastanud wõi ei?“ Rein kostis tõe sõnal: „Mina olen isisugune kiusaja. Mina otsin hääduft ning truust naeste hulgast, Truim ja parem üksi paneb mu were keema, sellepärast ei keegi. Aga, pidin walet üttelema, üks on ometi mu were keema, mu südame kõi-sema pannud. Aga kahju, findrali proua, teie ei ole mitte tema.“ Siehoidja süda põksus, kui wasar alasil; waewalt wõis ütelda, et funingapoeg karedal naljatujul olla. Aga Rein wastas: olla tõemal tõetujul; sedasama olla ta kaa findralile ütelnud. „Kas ta teab kõi?“ ägas leff. „Mitte just kõi, kuid mis teadsin,“ kostis rahuliste walefuningapoeg. Hari punane, süda suini täis, häbi ning hirm wõitlemas kilkab leff nii tafa, kui wihal wõimalik: „Häbe-nege ennast, funingapoeg! Sumal andku teile andeks, mina ei anna. Riisuguseks ei pidanud ma ühtegi inimest. Üraandja olete teie. Minu mees on auus mees Türlase riides, teie Türlane auusal ehtel.“ Ütles ning tormas Haljas-mõega wasta ning mõlemad tõtasiwad tõsisel kõnel kõrwalisse kambri.

Tantsijate pääle waadates nägi pappi. Dilmega tantsimas, mõtles äramineku pääle pool tundi weel aega. Ükitselt Türlane tagasi, kutsub kõrwale, pistab paberitüki peusse. Räägib lendawail sõnadel, kuda kaasaga leppinud, felsamal wõl sõita ära, ei jõuda tänu tunnistada,

nii olla süda rõõmus ning meel hää. Ära lipates seletas küsimise pääle paberi päranduse: olla kaardi wõlg, minewal nädalal makemata jäänud.

Rein waadas riwalt: wiistuhat oli pääle kirjutatud. Kõrwa sofistadi: „Kuninglik Kõrgus: asi ilmsi. Lasen enese püüfiga maha.“ Waadas selja taha: must murijaan. „Mis tarwis, kattedandja?“ küsis Rein. „Olen ülem-päälif Kõlmeri!“ sofistatas murijaan. „Ülem-kindrali kaasa on wõrstile Südamikule kõik ära rääkinud: Südamik sülitab tuld teie ning minu wasta.“ „Minu pärast!“ kostis Rein. „Aga kuningas saab kuulda!“ ägas murijaan. „Täna ehk mind pistetakse puuri, homme wiisatakse wangitorni. Poon enese ennemalt puusse!“ „Sest ei saa teie kasu ühtigi.“ „Aga jään eluks ajaks häbisse. Südamik nõuab nuhtlust: selg tal alles sinine, mis ma malgal mõetsin. Kargan kaewu.“ „Zumal hoidku! Mis sest saate?“ ütles Rein. Kutsus kuningapoja taha: tupp. Laual rooga, joodawat wiina: maitsis endisel õõwahil üsna hästi. Murijaan ägas ja jutustas peksu lugu, fudas oma armufese ukutajale paelu pannud, funi lõksu läinud, raha, augul waimu wemmalt maitsta saanud. Lõpetas: „Paha lugu. Zoon surma rohtu.“ „Parem klaas wiina!“ kostis Rein wabele. Aga päälifule ei maitsenud nali: jutustas lou uueste laiemalt, palus ennast päästa, tõutas

ennast teele valmistada: esimesel maru keerutusel olla üle raja. Kadus.

„Nag oleks ära minna!“ mõtles Rein. „Jääd kimpu, kust sind keegi kavalus ei lunasta. Wi see ongi see wähe kuningapoja ja ööwahi wahel! Sumaluke, mis asjad sünniwad siin, kellest meiesugune sarwel ja teljel, labidal ning liistul undgi ei näe! Mõtteleme: siin kõik pühad kui inglid taewas, ei pattu ega pahandust. Kena elu: mul weerand tunnil enam koerustüffa hääks käända, kui isi elul ajal olen teinud!“

Zuba kullakuul kullakaewaja selja taga, tahab kiireste kokko saada. Dlla rahaminister krahw Põhjatu. Kaupmees Juut nõuda oma wõlga, mis küll suurem ei ollo, kui wiiskümmend tuhat. Dotamisest ei olla juttugi, niisama wähe, kui Kullasepal, kellele seitsekümmend wiis tuhat olla makssta. Tõutab tasumisele nõuu leida, kui Rõõmulane eest kostaks, et oma ametisse jääks. Kui paron Kottküün wõitu saada, olla luugu kirju. Nag. müüd. W. k. kerog. asi: keeldus wilja wäljamaale wiia, hinnad tõusewad, Juudile luba: wõlad tasa. Ei Walerõõmulane rõõmustanud selle nõuu üle: maa olla ifigi raskete maksude all, tulla kallis aeg, nälg ei anda armu. Põhjatu pakkumised ei lõpe enne, kui kõwaste waleauujärjepärija oli keelnud sest asjast kuningale rääkidagi; muidu ajaks tema kõige Juudiga minema, aga enne

ilmutaks ilmale kõik tembud, mis iial teinud.
Tõstas kiireste minema.

„Kudas käsete tõlda trepile sõita?“ küsis paks helmekaupmees teed takistades. „Mina ei sõida,“ kostis Rein. „Kudas nii, kuningapoeg? Laulupiiga Kombeta ootab. Neg tal igaw.“ „Laulgu ajawiiteks!“ andis böwacht wastuseks. Kaupmees kuulutas, kudas ilus laulupiiga Kombeta kaks kuud oma ukse kuningapoja eest finni hoidnud, aga nüüd olla kallit kiwil ehitatud taskukell luku lõhkunud. Kuda nii äkitselt tuluke kustunud, olla imeks panna. Reinu jutt läks ikka teisele teele. Küsis, kas uueks aastaks laulupiigale kaelakesi laseks teha wõi ei. „Ei küll wist mitte.“ Räägib siis: olla kuningapoja õnneks, et ei läheks, muidu oleks kaupmehe Juudi pojaga kaklema läinud, kelle armuke ostetaw Kombeta olla. Tutustab edasi: „Mis tema ilu kaa on, kuningapoeg? On „ilusa“ kõrwal, nagu nõid Karusaare Kai, kui Tuhewere soo pääl käib pisuhända tegemas. Mina nägin neitsikese, — oi, oi, auujärjepärijal sellesarnast terwes kuningriigis leida ei ole: kena, sirge, kaunis, ilus, lõbus, armas, ma ütlen, ei oeska sõnal seletada.“ Tutustas, kuda teda minewal suwel Jaani kiriku ukse ees näinud, arwanud esimese kuningapojale olewat, kuulanud sou ning lou järele: olla küll kodaniku tütar, waene ja liht inimene; wõida krahwi nime alla tõsta: armsam süngiseltsiline walmis.

kavalust: olla armukesele saadetud firi käes, näidata kuningale. Ei pane Südamit paljaks, aga himu kuninga juure minna otsas: kutsus kuningapoega mõnegale. Ei Reinul lusti minna. „Koh, kui teie kõige memmikum memm meie maal ei ole: läki!“ lõpetas Südamit oma kutsumise kõne. Reinul ei jäänud muud nõuu üle, kui ütles: „Mina ei ole kuningapoeg.“ „Dlete küll. Igaüks teab seda!“ kinnitas würst. Rein tõmmas kätte silma eest, küsis: „Kas olen Rõõmulane?“ Kui ussi nõelusel faras Südamit kolm sammu tagasi, ei saanud kohkel kuuel filmapilgul sõna suust: seni Rein uksest wälja, oma teed.

Runa ööwaht kuningapoegana lossis kimbus, käis kuningapoeg ööwahtina kepp ning jarr käes mõõda uulitsaid, puhus, laulis, naljakaid sõnu salmitades, ei tulnud tal ühtegi Reinult antud õpetust meele: kuhu jalad kandsiwad, sinna läks. Kaupmehe Kallikauba kojast mõõda minnes kuulis salakutsumist. Ustus ligemale: pimedast kojast kutsus naesterahwa fogu teda sinna. Lüks: pehme kaeke wastas, suuke hüüab: „Tere õhtut, mu armas Rein! Kõnele tafa, et meid ei kuulda. Tulin filmapilguks sind teretama. Kas su meel on hää?“ „Kui mõnel kuningal, sa inglise!“ „Rein, ma wõin sulle hää sõnume anda: hommen õhta wõid meil leiba wõtta. Ema andis luba. Ega sa tulemata jäta?“ „Igal õhtul, igal õhtul! Ri

kava, kui sa tahad. Oleksin iga päew ilma
 otsata su juures: oleks inglil elu!" „Kulla
 Rein, nüüd mine, mõni ehk tuleb. Aga poole
 tunni pärast olen Jaani kiriku ukse ees. Sää-
 l ootan sind. Ära mind kava oodata lase."
 Tõttas minema. Walerein käest finni: „Kuhu
 sa mul nii külmal lähed?" ning andis tale
 suud. Lill, — sest tema isi ta oli, — Lill ei
 mõistnud Reinu tuhinat seletada: muidu kui
 kofko saidad, oli ta koguni karst, hoopis teine
 mees, teised kõned, teised teud olnud. Palus
 ära minna. Walebõwaht ei läinud, küsis, kas
 jutuaamine ning suuandmine kumnes käsus
 keeletud olla? Kuulis, Lill olla öösel unes
 näinud, wõidu laenupaber wõitnud hulga raha;
 kas olla tõsi? Walerein ilmutas warsti: wõit
 olla käes, hulk raha saada omaks, hakkab uueste
 suud andma. Lill küsima: „Kas sulle seda
 suurt raha hulka kaa tõeste kätte antakse?"
 „Ongi käes! Käes ongi!" tõendas walebõwaht
 ning tõmmas suure raske kuldraha kufru task-
 kust, andis Lille kätte, ütles: „Säh, siin ta
 on! Aga eks sa nüüd jää armsaks ja lahaks
 mu wasta?" „Ei, Rein, su raha pärast mitte:
 üksi sinu enese pärast." „Aga kui ma sulle
 teist niipalju weel annaksin, aga mitte Rein ei
 oleks?" „Wiskaksin su raha su jalgade ette,
 ning ütlesin: ole terve pakkumast!" Ülewäl
 tehti üks lahti, küündla walgus kumendas kotta,
 Lill lippama, kõne latti: „Poole tunni pärast

Jaani kiriku ukse ees!" sofistast filmast kadudes. Valeööwaht jäi pimedasse wahtima: kulla kurrust polnud kahju, aga kahju oli, et neiu nime teada ei saanud, ega ta nägu näinud. Päälegi ei olnud wiimane tõutus wiiskamisest sugugi ta meele järel. Aga arwas, ega ta halp olla. Wõttis nõuaks Jaani kiriku ukse ees terasem olla. Käis uueste, kapp sarwega käes, uulitsast uulitsasse.

Waleööwaht ei mõtelnud sugugi enam oma ameti pääle: puhus nii waljuste, et inimestel uulitsal hirm pääle tuli, naesterahwas fisal kõrwale lipaswad. Hulga inimeste kaskel hakas heledal häälel laulma:

"Oh meie kuulus kaubalinn:

Ei ole õiget poodi siin!

Oh meie piigad peeniksed,

Kel palged kahwad, punased:

Teid abikaasaks ükski mees

Ei soowi meie linna sees;

Kaup kahab kalli ehte sees:

Ei omaks otsi õige mees!"

"Häbemata! Laimaja! Teutaja! Wõi tema lontrus luiskab meid kaubaks! Uih, hullu!" kiskaswad naesterahwa hääled, enestel harjad punased kui Kuuramaa kanadel, kui kulli eest peesu poewad. Wõned mehed naerswad, et hooned ümberringi ragiseswad. Noor päälil, näguš neiu kaendlas, tormas mööda. Kuulis

laulu wiimsid sõnu: täiel häälel tännitama:
 „Kudas sa, lurjus, tohid meie neitsikesi awa-
 likult laimata!“ Noor mölder ööwahi eest
 seisma: „Muus päälik! ööwahi laul on, paraku,
 tõsi. Neiu teie eneste kae kõrwal tunnistab,
 et ma õigust räägin. Di Ann! Kas sa mind
 ei tunne? Kena küll; fihlatud mõrsja möllab
 ööfel teiste meestega! Homme räägin su emale.
 Muud tegemist mul enam sinuga ei ole!“
 Tüdruk takistas pääliku kät, et eemale läheks,
 aga wahwa sõjamees hafas haawawal sõnal
 möldrile walu andma ning kahmas kipi abiks.
 Paks õllepruuwel wahela: „Urge hafake riidu,
 pääliku herra, paha piiga pärast! Tunnen möl-
 dert: on tubli mees. Temal on õigus, ööwahil
 on kaa õigus! Siglane liht kodanik ning käsi-
 töötegija siit enam kaasat ei leia. Neiid ei
 ole oma seisusega rahul. Eufakudumine, õmble-
 mine, pesemine jäätakse kõrwale; selle asemel
 loetakse lori lugusid, kiimukõnesid, lobalaulusid.
 Kõõgi tallituse eest joosewad lusti ja tantsi pidu-
 dele. Kiriku ei minda, aga näitemängu waa-
 tele, kõrutuse kuuldele minemas, — oi, sääl
 on nad usinad! Kes kuuleb üht neidu waimu-
 likku laulu laulwat ehk piibli raamatut lugewat?
 Aga armukese salmil on häält ülemäärigi!
 Rodus hoopis hullem, kui Kik Mardi saunas,
 aga uulitsal nagu, — ei tea kelle türed!
 Juhub neid siis keegi kosima: ega nad weimi
 ega firstu kaasa too; aga neil on mõni ilus

ehtehilp, mõni armulugu, mõni armufene ning kõige rohkem — laiskust kaasas. Ma ei laula mitte kana kombel pääst, pääliku herra, ma räägin, mis olen oma filmaga näinud ning oma kõrwaga kuulnud. Kui meie kodanikkude tütreid mitte nii weidrad kombetest ei oleks, mina oleksin ammugi naese wõtnud." Kõik hakkiswad suure häälega naerma, aga päälis tännitas: "Wõi seda oli weel tarwis! Wõi kodaniku ja talupoja lurjuste käest hakka kaa noomimist ja jutlust kuulma!" "Mis? Mis? Mis talupoja ja kodaniku lurjused!" müristas tugewa pihtadega raudsepp: "Teie mõisniku laisklejad! Teie, teie olete, keda meie oma käte pihtadel korjatud waraga peame söötma ning jootma, teile maksu ja tolli maksma, wõi teie räägite kodaniku ning talupoja lurjustest? Häbi teile, noor herra! Teie eneste kõlbmata kombes on juba mitme neitsikese õnnetuse eest süüalused. Muust asjast rääkidogi. Ma ütlen: meie käsi käiks palju paremini, kui teie sugused oleksiwad õppinud tööd tegema ja Sumalat paluma!" Poisid lümpandakail piiduma, esimene hoop suurtsugu pääliku rüstitina pihta. Kahmas uueste kapi, hakkas ümberringi läigutama, sest tema aru järele oliwad "kodaniku lurjused" tema nina tahtnud tõmbitada.

Seni oli waleõwacht rahaministri Põhjatuloossi ette jõudnud ja puhus kõigest hingest. Mõned hääled hüüdsiwad aknast: "Õwacht:

Iaula fena lugu uueks aastaks!" Kõik astusivad afentele, kuulsivad fohkudes laulu:

„Kes wõlahädas ohkate,
 Müüd taewa taati paluge,
 Et öösel teeks teid kindraliks
 Ja riigi rahaministriks,
 Kes jätab riigi rahata,
 Kõik pistab punga rahuga.“

Kõik kisama, tännitama, augutama, teend-
 rid tabama, warsti waht finni, muidugi süüta.
 Salmitaja fihutas seni mitmedgi fohad läbi.
 Kuna wiimast wahti wangi wiidi, wedasivad
 teiseft küllest wäeülema kannupoisid öowahti
 ning ülem kãritas: „Hãbemata lurjus! Wõi
 sa ei taha tunnistada? No noh! Kõll ma
 homme find tunnistama õpetan. Kellel on
 need sõnad meeles, miska mind sõimas?“ Deldi
 ning kirjutadi sõnad ülesse:

„Kel tühjal pääl on fuletutt,
 Kel fuflakufil juufsejutt,
 Kõht sisse, wälja rinna lõim,
 Müüd nendes seisab wäe wõim;
 Ja musul, tantsul, mängu ees
 Saab kindraliks laist sõjamees.“

Weel faks, kolm teist öowahti toodi sinna,
 kes piiskopi, wãliste ministri, fohtuminstri
 afente all halwal kombel pilgelaulusid laulnud.
 Kõikide kõrwa ulatas helin: kuningagi fãtte

wiidi üks salm; kästis üht ööwahi laulikut enesele näha tuua.

Kell kõmmutas tornis kasksteiskümmend. Jaani kiriku ukse ees oodas Lill tüki aega. Hambad hakasiwad lõgise ma: ei Reinu tule. Korraga tuleb tuhatnelja, riidepunter kaendlas. Lill tunnistab oma rõõmu tema õnne üle, et nii hulga raha saanud. Rein ei saa sest asjast aru. Aga Lill tõendab: ta isi olla poole tunni eest toonud, suudki annud, näitab kuftru kullaga, annab enese kätte. Rein ajab wasta. Rein jutustab lühidelt oma juhtumised, näitab, et tema koguni ei wõinud Kallikauba fojas kääia. Lill jutustab omalt poolt tõtelikult sündinud lou. 'Pole weel walmis, sääl tuleb tuule kiirusel ööwaht nende juure.

Rein tundis tema filmapilgul. Andis asjad kätte; ütles: „Armuline herra! Wõtke oma riided. Ei neid siin ilmas enam waheta: minule nemad ei põlba!“ Rõõmulane pildus ööwahi watid lumme, pani oma kattedekandja riided selga, kuna Rein ennast jälle ööwahiks muutis. „Ma lubasin sulle küll jootraha, aga tõe poolest, mul pole raha kaasas.“ „Siin on teie kullur! Teie olete tema minu pruudile siin — aga, armuline herra, sähärdufi kingitusi palume edespidi eemal hoida!“ „Hoi a enesele, mis sul on. Joose joonelt minema!“ ning tahtis lipata. Rein kuuest finni hoidma: „Armuline herra, meil weel midagi rääkida!“ „Põgene ööwaht,

Põgene, ütlen ma, sind otsitakse taga." "Ma ei ole midagi kurja teinud, armuline herra. Aga siin on teie kuffur —" "Hoi a enesele! Soose." "Ja wiietuhandeline rahapaber ülemfindralilt Haljasmõegalt teile kätte anda: olla kaardi wõlg; isi sõidab oma abikaasaga weel täna wõerale maale oma mõisate pääle." "Kust sa seda kõik tead? Kes sind käskis mulle tuua?" "Ja rahaminister Põhjatü lubas teie wõlga Suudil ning Kullasepal tasuda, kui kuningaja juures tema eest kostaksite, et ametisse jääks." "Dõwacht, kas sa halp oled?" "Ma olen temale teie nimel kostnud: ei lähe forda!" "Kas sina ministrile?" "Jah, armuline herra! Aga kammerherra Seeniku lepitasin tema mõrsja Silmega ära." "Kes meist kumbgist on jabur?" "Laulupiiga Kõmbeta on õstetaw armuke. Tean kõik. Teid ta petnud. Urwasin hääks, et teie temaga tegemist ei tee. Keelsin sõõmaoja ära." "Kõmbeta? kust sa tema juure said?" "Würst Südamik sülitab tuld teie wastas rahaaugu loupäras. Tahtis kuningale teie üle kaebada." "Würst? Kes sulle seda rääkis?" "Tema isi. Kuningaja juure ta ei lähe: ahwardasin armukese sedeliga. Aga tema kutsus teid mõegale. Hoidke ennas temalt!" "Kust würst teab, et ma —" "Ülemfindrali abikaasa, kes rõia teenistuses olnud, jutustanud kõik." Rõõmulane Reinu käest finni: "Maljakas, sina ei ole dõwacht!" Põõras näu tule poole, kohkus

wõhivõderast nägu nähes. „Kas Tuudas sulle pähä tüffinud, wõi — Kes sa siis oled!“ „Olen aednik Rein Tugew, õõwahi Mihkli poeg.“ „Teda just otsime! Pea finni, pois!“ kisaswad kuus kõri ümberringi. Lill karjatas ehmatades. Aga Rein trööstis: „Ära karda!“ Kuningapoeg kahjatses, et ära ei joosnud, kuid käskis julge olla, paha ei saada sündima. Lill lasti koju minna, aga teisi tallutati puuri ülema poole. Küll püüdis teine teist sõbraliku, meelitawa, ähwardawa sõnaga päästa: ei aidanud. Teel juhtus wihane würst Südamik kahetsa hobuse tõllaga wasta tulema. Nõudis kattedandja nime. Ei tema ütelnud. Käs, kis kõhe kuningaga juure wiia, astus isi tõlda, wurinal edasi.

Kuningliku lossi ees wõeti waesel wangil wammus seljast, sarw ning kerp käest, wiidi tuppa, uks finni, oota. Eääl oli aega küll oma tegusid järele mõtelda. Ei arwanud enesele muud süüdi olewat, kui et wammust wahetanud, aga üks auujärjepärija kostats eest: tema wiinud suur ülem kõhe teendritest eemale. Tund aega wõis mõõda olla, aga Reinul oli ta pikem kui kümme aastat, siis tuli käsk: „Tule kuningaga juure: kuningas tahab sind näha.“ Rein kohkus wäga, põlwed lödisesiwad: mis nüüd? Wiidi ilusasse tuppa: kuningas istus lauas, auujärjepärija kõrwal. Waadas mõne silmapilgu Reinu jalatallast päälteni, käskis siis

tõtelikult julgeste jutustada, mis sel öösel teinud, käinud, läinud. Rein wõttis südame rindu, seletas oma teud ära, olgu siis, et need asjad ütlemata jättis, mis auujärjepärijale just mitte suureks auuks ei oleks olnud. Kuningas naeratas mõne korra, küsis pärast sou ja lou järele, andis mõne kuldtüki, käs kis oma ametisse minna, truu ning ustaw olla, feelis öölugu ilmale rääkimast. Rein andis kuninga käele suud. tänas, läks; eestuas oodas käsu järel. Auujärjepärijale anti andeks, kui enam edespidi säherdusti tegusid ei teeks: olla sõna pidanud.

Libtriides astus auujärjepärija Reinu ette, kutsus oma lossi, las kis sõna sõnalt jutustada, mis igalt üheit kuulnud, mis igale ühele ütelnud. Sai lõpetanud, koputas Rõõmulane tema õla pääle, ütles: „Rein, sa oled mõistlik mees! Sind wõin tarwitada. Olen sinuga wäga rahul. Mis sa minu nimel oled ütelnud, on õige ja ma tahan täita, nagu oleksin ise ütelnud. Uga selle wasta wõtta wärsid oma selga, mis mina sinu nimel laulsin. Ruhluseks lastakse sind ametist lahti; ole rahul. Mina nimetan sind enese ülemaks aednikuks. Minu losside Kodula ja Lättela rohuaiad on suured ja laia'ised. Sinna lähed elama. Kuld, mis su mõrsjale andsin, olgu tema kaasawara, Haljamõega rahapaberi wahetan kobe wiieks-tuhandeks ümber: olgu sinu. Nüüd mine, ole rõõmus, teenistuses mulle truu ja ustaw!“

Piima uulitsal weikeses tuakeses waltwasiwad faks inimest. Ema luges pühast kirjast fergitust, tütre kurbdus ei kustunud ega filmawesi walgunud. Korraga kolin ukse taga, linn lõksatab ja — wist torni teener tabamas! Si mitte. Rein ruttab leinaja Lille ligi, hüüab: „Ära nuta!“ Wiskab faks kukrutäit kulda lauale, ütleb esimest wistates: „Säh, Lill: see on sinu kaasawara!“ Teist: „See on minu omandus. Ekshin böwahi ametis: lasti lahti. Aga ülehomme lähen Kodulale elama: mina olen auujärjepärija ülemaks aednikuks saanud, tema losside Kodula ning Lättela suured aiad on minu all. Aga meie kõik tahame sinna minna, kõik, ütlen ma. Sissetulek sääl saiane. Olessin ma seda õhtul wõinud mõelda! Annaks Jumal kõigile säherdust õnne!“

Ema Lõbus ei teadnud, kas nuta wõi naerda. Tema ei saanud sest asjast aru, nagu ta kaa ei olnud mõistnud, miks böwacht oli wangi wiidud. Aga Rein seletas pääasjad suust suhu ära: siis hakas rõõmul ikkuma, tõusis üles, wiis tütre Reinu rinnale: nüüd ei olla temal midagi nende abielu wasta. Kui esimene rõõmutuhin mööda, küsis, kas Reinu enese wanemad sest loust teawad? „Mitte sõnakestki!“ wastas Rein. Ema ruttu riided selga, järele minema, kurbduse lõppu kuulutama, rõõmu algust awaldama. Wõiwad ehk alles magada: eks koputusel ärka ülesse.

Rii kähku, kui wanad jalad landsiwad, oli Tugewa tuas, jutustas lühidalt, mis sündinud, palus kohe kaasa tulla. Smeks pannes ei saanud wana õõwaht ega tema abikaasa suudgi lahti. Aga Lõbusa eit tõendas ning seletas, kuni kahtlus kadus, kaasa tulemas walmis.

Rõõm täitis tillufese tua: elas igaühe südamel, hülgas igaühe filmast, paistis igaühe palgelt. Rõõm kaswis, kui isa Mikkel Reinu ning Lille käed kokko pani, neid õnnistas ning armsa kõne pidas. Päike tõusis, paistis aknast tuppä, teretas uuel aastal õnnelikumat paari.

Nelja nädala pärast peeti Kodulal rõõmsad pulmad. Suured ega lustilised nad küll mitte ei olnud, aga wainne ja waga rõõm täitis omaste ning wõeraste südamed. Aga kui peigmees pruudi kõrwas lauas istus, kui kõifide filmad rõõmust hülgasiwad, kui wanade näud kümme aastat nooremaks, kui noorte näud kümme forda kaunimaks läksiwad: tõusis isa Mikkel üles, tõstis oma klaasi kõrgele, lõi Lõbusa eide klaasiga kokko ning hüüdis: „Elagu peigmees, elagu mõrsja! Ditsegu õnn, kustugu kurbdus! Elagu õnne andia!“

ENSV
 Kirjanduslik Avalik
 Raamatukogu

Cartus H. Laakmanni trüfikojas on uueste wal-
mis saanud ja' säälsamas raamatupoodis saada:

Uus

Iggapäwane ramat,

eht:

waimolikko warra kastike,

mis aasta peale, iggapäwa jäuks on seatud.

Kirjutanud W. Normann. Se ramat on üks
palwe ramat, ja sowida olleks, et igga majarahwas
temmast süddame troosti otsiks. Hind 65 kop.

Pühha Issameie palwe. H. 15 f.

Pontius Pilatus. Tallinna keele. Hind 10 kop.

Wene-Türgi sõda. Esimene anne.

Hind 18 kop.

Suur Wene-Türgi sõapidamise kohtade
faart. Hind 50 kop.

Õunetus toob ka õnne. H. 15 f.

Jutt ilma päälkirjata. Hind 20 kop.

Tulewane armufene. Horn'i järele jutustanud
J. Lill. Hind 20 kop.

A. A. Hermann'i Kodumaa Laulja. H. 60 kop.

Taaralaste Kannel. Hind 10 kop.

Kuulus Wene sõdapealik Suwoorow ja
tema lõpmatad lahingid. Hind 13 kop.

Willem Tell. Hind 16 kop.

Wene-Türgi sõjapidamise kohtade kaart.
Hind 10 kop.

Rodumaa laulja. I. kogu. Komponeerinud ja
väljaanud K. A. Hermann. H. 60 kop.

Laste sõber teine jagu 50 pildiga.
Hind 50 kop.

Siimon, ühe Neeeriorja elulugu Brasiilias.
Hind 18 kop.

Wari petab, tõsidus wõidab ehk ülekohtus ei
seisa kotis. Hind 25 kop.

Jiiman Shamiil, Tsherkesside würsti poeg.
Hind 20 kop

Paron Münkhausen I. anne Hind 15 kop.

Paron Münkhausen II. anne Hind 25 kop.

Jumal on õige kohtumõistja ja kättetasuja.
Hind 18 kop.

Kuld annite, ehk weike eluwiiši peeglike.
Hind 30 kop.

Üks Kubu wanu sõnu. Hind 15 kop.

Notre Dame kellalööja ehk ilus mustlase tüdruk.
Hind 16 kop.

Pimedusest walgusele. Hind 20 kop.

Kasuema ja kasutüttar. Hind 10 kop.

Dõmaja Spessarti mägedes. Hind 30 kop.

Metsa lillekesed. Hind 12 kop.

P 5. - 2031/86.